

تحلیل رقابت ایران و عربستان در عراق بر اساس نظریه بازی‌ها (همکاری و منازعه)

محمدزمان راستگو^۱، صارم شیراوند^۲، ابوذر عمرانی^۳، ذوالفقار دیده‌ورا^۴

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۳/۱۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۱/۲۱

چکیده

رقابت ایران و عربستان سعودی به دوره قبل از انقلاب اسلامی باز می‌گردد، ولی با تغییر نظام سیاسی در ایران بعد از انقلاب با محوریت شیعه، این رقابت اشکال تازه‌ای به خود گرفت، زیرا این دو کشور قدرت‌های مؤثر در جهان اسلام هستند و هر یک داعیه نیل به قدرت منطقه‌ای و رهبری سایر کشورها را دارند. بنابراین، رقابت ایران و عربستان به دلیل اهمیت این دو کشور در منطقه و جهان اسلام و تأثیری که بر روی سایر بازیگران در منطقه خاورمیانه دارند، اهمیت زیادی دارد. در حال حاضر دو کشور در تلاشند کشورهایی مانند عراق را با سیاست‌های منطقه‌ای خود همراه سازند. هدف مقاله حاضر بررسی رقابت ایران و عربستان در عراق بر مبنای نظریه بازی‌ها است. در این راستا این سؤال مطرح می‌شود که رقابت ایران و عربستان در عراق بر اساس نظریه بازی‌ها چگونه تحلیل می‌شود. با توجه به اینکه که هر دو کشور مؤلفه‌های تأثیرگذار زیادی در عراق دارند که می‌تواند بسته به نوع بازی، صحنه تقابل یا همکاری را رقم بزند، مقاله حاضر در نظر دارد با روش تبیینی-تحلیلی صحنه‌های تقابل و همکاری احتمالی دو کشور در عراق را به تصویر بکشد.

واژه‌گان کلیدی: نظریه بازی‌ها، تقابل و تعامل، همکاری و منازعه، سیاست خارجی، منافع ملی.

۱- دانشجوی دکتری روابط بین الملل دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

۲- دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی دانشگاه تهران، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

Sarem_shiravand@yahoo.com

۳- دانشجوی دکتری روابط بین الملل دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

۴- دانش آموخته مطالعات منطقه‌ای دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرضا، شهرضا، ایران

مقدمه

طی تمامی سال‌های اخیر همواره کیفیت روابط میان دو کشور مهم منطقه یعنی عربستان سعودی و جمهوری اسلامی ایران بسیار پیچیده و در عین حال در نوسان بوده است. تغییر و تحولات سیاسی در داخل این کشورها در کنار برخی رخداد‌های منطقه‌ای نظیر حمله آمریکا به عراق، سیاست‌های منطقه‌ای قدرت‌های بزرگ، وقوع بهار عربی (بیداری اسلامی) و نیز بحران‌هایی نظیر بحران بحرین و سوریه باعث رودرویی این دو کشور به صورتی ملموس شده است.

اما یکی از مهمترین تحولاتی که باعث شد رقابت‌های میان تهران و ریاض تشدید یابد به حوادث و تحولات مرتبط با کشور همسایه که با توجه به جایگاه جغرافیایی اش حائل بین ایران و عربستان می‌شود یعنی عراق بود. پس از سقوط رژیم صدام حسین و ایجاد دولتی که در کنترل اکثریت مردم عراق یعنی شیعیان آن کشور قرار گرفت دولت عربستان از ترس ایجاد و تقویت یک هلال شیعی که شامل ایران و عراق در خلیج فارس می‌تواند بشود عکس‌العمل جدی نشان داد و از آن زمان تا کنون کوشیده است به هر ترتیب که می‌تواند از وجود و استقرار یک دولت قوی شیعه در بغداد جلوگیری کند برعکس عربستان، ایران از سقوط رژیم صدام حسین و روی کار آمدن یک دولت شیعه خوشحال بود و منافع دراز مدت خود را با تشکیل یک دولت هم مسلک در عراق می‌دید. لذا دولت عربستان شروع به پشتیبانی از گروه‌های افراطی ضد شیعه در عراق کرد و تا امروز سیاست خارجی مخربی را در مورد عراق دنبال کرده است. با توجه به نفوذ وهابی گرایان و بخصوص وهابی گرایان افراطی در سیاست خارجی عربستان سعودی، این واضح بود که

تهران و ریاض به عنوان دو قطب مخالف در عراق رودروی یکدیگر خواهند ایستاد (انتصار، ۱۳۹۳: پایگاه دیپلماسی ایرانی).

در این مقاله سعی داریم که رقابت ایران و عربستان را براساس نظریه‌ی بازی‌ها مورد کاوش قرار دهیم. روش جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز بر اساس روش کتابخانه‌ای و اسنادی است که از کتاب‌ها، مقالات، اسناد، روزنامه‌ها، نشریات و منابع اینترنتی استفاده خواهد شد. سازماندهی پژوهش به این صورت است که علاوه بر مقدمه و نتیجه‌گیری دارای چهار بخش اصلی است؛ بخش اول، به نظریه بازی‌ها و مفاهیم و روش‌ها اختصاص می‌یابد؛ بخش دوم، مولفه‌های تاثیر گذار برای جمهوری اسلامی ایران در عراق مورد کاوش قرار می‌گیرد و بخش سوم با عنوان مولفه‌های تاثیر گذار برای عربستان سعودی در عراق مورد بررسی قرار می‌گیرد و بخش چهارم به تحلیل همکاری و منازعه ایران و عربستان در عراق بر اساس نظریه بازی‌ها می‌پردازد.

چهارچوب نظری: نظریه بازی‌ها

اولین بار این نظریه، از سوی امیل بورل ریاضیدان بزرگ فرانسوی در سال ۱۹۲۱ مطرح شد. بعدها دانشمندان دیگری به تکمیل این نظریه پرداختند. جان فون نویمان^۱ استاد ریاضیات دانشگاه پرینستون در توسعه نظریه بازی‌ها^۲ پیشگام بود و از او به عنوان پدر نظریه‌ی بازی‌ها یاد می‌شود. آنچه نویمان را به توسعه‌ی نظریه‌ی بازی ترغیب کرد، توجه ویژه‌ی او به یک بازی با ورق بود. او دریافته بود که نتیجه‌ی این بازی صرفاً با تئوری احتمالات تعیین نمی‌شود. او شیوه‌ی بلوف زدن در این بازی را فرمول‌بندی کرد. بلوف زدن

1. John von Neumann

2. Game Theory

در بازی به معنای راه کار فریب دادن سایر بازیکنان و پنهان کردن اطلاعات از آنها می باشد. او به همراه اسکار مونگسترن^۱ که اقتصاددانی اتریشی بود، کتاب تئوری بازی ها و رفتار اقتصادی را به رشته تحریر در آوردند. اگر چه این کتاب صرفاً برای اقتصاددانان نوشته شده بود، کاربردهای آن در روان شناسی، جامعه شناسی، سیاست، جنگ، بازی های تفریحی و بسیاری زمینه های دیگر به زودی آشکار شد.

نویمان بر اساس راهبردهای موجود در یک بازی ویژه شبیه شطرنج توانست کنش های میان دو کشور ایالات متحده و اتحاد جماهیر شوروی را در خلال جنگ سرد، با در نظر گرفتن آن ها به عنوان دو بازیکن در یک بازی مجموع صفر مدل سازی کند (Neumann and Morgenstern, 2007). از آن پس پیشرفت این دانش با سرعت بیشتری در زمینه های مختلف پی گرفته شد و از جمله در دهه ۱۹۷۰ به طور چشم گیری در زیست شناسی برای توضیح پدیده های زیستی به کار گرفته شد. در سال ۱۹۹۴ جان نش^۲ به همراه دو نفر دیگر به خاطر مطالعات خلاقانه خود در زمینه تئوری بازی برنده ی جایزه نوبل اقتصاد شدند (Nash, 1994). در سال های بعد نیز برندگان جایزه ی نوبل اقتصاد عموماً از میان نظریه پردازان بازی ها نظیر رابرت اومن^۳ و توماس شلینگ^۴ ۲۰۰۵ انتخاب شدند (<http://www.nobelprize.org>). قابل ذکر اینکه تئوری بازی اومن در باره صلح و جنگ در خاورمیانه است که سعی دارد گزینه های مناسبی را پیش روی اسرائیل در جهت پیروزی در خاورمیانه قرار دهد (Gates, 2009).

1. Oskar Mongensterm

2. John Nash

3. Robert J. Aumann

4. Thomas C. Schelling

نظریه‌ی بازی‌ها بر نوعی استدلال انتزاعی، حاصل تلفیق ریاضیات و منطق استوار است. تقریباً تمامی نظریه‌پردازان بازی‌ها بر این عقیده‌اند که نظریه‌ی مورد استفاده‌ی آنها متوجه شیوه‌ی رفتار بالفعل افراد در وضعیت‌های منازعاتی^۱ نیست بلکه بر رفتار مرسوم به رفتار «صحیح عقلایی»^۲ در وضعیت‌های منازعه‌آمیزی ناظر است که طی آنها شرکت‌کنندگان در منازعه سعی بر «بردن» دارند. افراد می‌توانند در موقعیت‌های منازعاتی، به نحو غیر عقلایی و هیجانی عمل کنند و اغلب نیز چنین می‌کنند. به اقتضای تجزیه و تحلیل نظری است که نظریه‌پردازان رفتار عقلایی را مفروض می‌انگارند؛ چراکه این فرض را برای نظریه‌پردازی بیش از فرض معکوس آن مفید تشخیص داده‌اند. اگر فرض بر این بود که کلیه‌ی رفتارهای بشر اساساً محمل، عصبی و ناشی از پریشانی روانی است در این صورت دیگر هیچ نظریه‌ای، خواه نظریه‌ای در مورد بازی‌ها یا در مورد هر پدیده اجتماعی دیگری امکان وجود نداشت (دوئرتی و فالتزگراف، ۱۳۸۴: ۷۷۷).

بر این اساس نظریه‌پردازان بازی‌ها به پندارهایی نظیر این قائلند: چنانچه افراد در یک وضعیت معین خواهان «کسب پیروزی» - یعنی حصول هدفی که طرف دیگر درصدد محروم ساختن آنها از آن است- باشند و به فرض اینکه هر طرف معتقد باشد حریفانش نیز همچون خود وی محاسبه‌گرانی عقلایی و به اندازه‌ی خود او علاقه‌مند به حدس زدن اقدامات طرف مقابل خویش می‌باشند و در صورتی که هر طرف برای گیرانداختن حریف تلاش نماید، در این حال می‌توان به دسته‌بندی آنگونه فرآیندهای فکری پرداخت که افراد بر اساس آنها در مورد نوع اقدامی که با بیشترین احتمال برایشان سودمند است به محاسبه می‌پردازند (دوئرتی و فالتزگراف، ۱۳۸۴: ۷۷۸-۷۷۷).

1. Conflict situations

2. rationally correct

مفاهیم و روش‌ها

بازی

هرگاه سود یک موجودیت تنها در گرو رفتار خود او نبوده و متاثر از رفتار یک یا چند موجودیت دیگر باشد، و تصمیمات دیگر تاثیر مثبت و منفی بر روی سود او داشته باشند، یک بازی میان دو یا چند موجودیت یاد شده شکل گرفته است (عبدلی، ۱۳۸۶).

رفتار بخردانه یا عقلایی^۱

اصل اصیل نظریه بازی‌ها بر بخردانه بودن رفتار بازکنان است. بخردانه بودن به این معنا است که هر بازیکن تنها در پی بیشینه کردن سود خود بوده و هر بازیکن می‌داند که چگونه می‌تواند سود خود را بیشینه کند. بنابر این حدس زدن رفتار ایشان که بر اساس نمودار هزینه-فایده است آسان خواهد بود. مانند بازی شطرنج که میتوان حدس زد که حریف بازی بلد و با تجربه چه تصمیمی خواهد گرفت (عبدلی، ۱۳۸۶).

استراتژی

کلمه استراتژی از قرن ۱۸ اعمال شده و در مقابل تاکتیک قرار می‌گیرد. استراتژی به معنای آمادگی و برنامه‌ریزی بلند مدت‌تر دور بردتر و گسترده‌تر است. از این رو می‌توان سیاستمداران را به دو دسته تقسیم می‌کنند، دسته‌ای که در پی تاکتیک هستند و عده‌ای که به دنبال استراتژی می‌روند. (مثلاً چگونه می‌توان ساختار اقتصادی کشور را تغییر داد) در اصطلاح دفاعی معاصر می‌توان گفت که استراتژی ماهیت سیاسی دارد و تاکتیک صرفاً تصمیمات فنی نظامیان است درباره این که از چه راهی بهتر می‌توانند هدف‌های استراتژیک بالا دستان خود را جامه عمل بپوشانند. به عنوان مثال می‌توان گفت مسائل اساسی در باره

¹. Rational Behavior

ماهیت سیاست کلی ناتو در مورد سلاح‌های هسته‌ای و یا اینکه باید توانایی نظامی خود را در حدی نگه دارد که در برخوردهای خارج از اروپا دخالت کند یا نه، مسائل استراتژیک هستند. (رابرتسون، ۱۳۷۵: ۲۰-۲۱) علاوه بر این، استراتژی در تمام طول یک مرحله معین اساساً تغییر نمی‌کند و تنها با انتقال از یک مرحله به مرحله دیگر عوض می‌شود و جای خود را به یک استراتژی منطبق با مرحله جدید می‌دهد. به عبارتی دیگر استراتژی در سیاست، بسیج همه امکانات و تغییر دادن شرایط در جهت مناسب برای رسیدن به یک هدف اساسی را و بسیج و جلب همه نیروهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی برای رسیدن به هدف دراز مدت ملی، مثلاً صنعتی کردن کشور یا کشاندن سطح رفاه و قدرت ملی به مرزهای نهاده شده یک استراتژی می‌توان نامید یک عمل استراتژیک با بسیج منابع و انسان در راستای اهداف دولت و علیه مخالفان همراه است (آشوری، ۱۳۷۳: ۲۶). اما در نظریه بازی‌ها استراتژی مهارت خوب بازی کردن و یا محاسبه‌ی به کارگیری مهارت به بهترین وجه است (عبدلی، ۱۳۸۶).

استراتژی غالب

در نظریه بازی‌ها استراتژی غالب برای یک بازیکن، راهبردی است که مستقل از این که بازیکن رقیب چه بازی انجام دهد، از یک راهبرد دیگر بهتر باشد. بسیاری از بازی‌های ساده با استفاده از راهبرد غلبه می‌توانند حل شوند؛ به عبارت دیگر، اگر یک استراتژی تحت هر شرایطی بهتر از استراتژی دیگر همان بازیکن باشد آن را استراتژی غالب می‌گویند (سیدآقا بنی هاشمی، ۱۳۹۳).

تعادل نش^۱

در تئوری بازی ها، تعادل نش (به نام جان فوربز نش، که آن را پیشنهاد کرد) راه حلی از تئوری بازی است که شامل دو یا چند بازیکن، که در آن فرض بر آگاهی هر بازیکن به استراتژی تعادل بازیکنان دیگر است و بدون هیچ بازیکنی که فقط برای کسب سود خودش با تغییر استراتژی یک جانبه عمل کند. اگر هر بازیکنی استراتژی را انتخاب کند هیچ بازیکنی نمی تواند با تغییر استراتژی خود در حالی که نفع بازیکن دیگر را بدون تغییر نگه داشته باشد عمل کند، سپس مجموعه انتخاب های استراتژی فعلی و بهره مندی مربوطه، تعادل نش را تشکیل می دهد. به عبارت دیگر ترکیبی از استراتژی های بازیکنانی است که بهترین پاسخ به یکدیگر می دهند (Carmichael, 2005:35).

تفکر استراتژیک

فکر کردن به بازی حریف و تصمیمات و او و واکنش های احتمالی را تفکر استراتژیک می گویند (عبدلی، ۱۳۸۶). تفکر استراتژیک مشخصه بسیاری از تعاملات انسانی است. در اینجا به برخی از آنها اشاره می کنیم:

(الف) دو شرکت با سهام بزرگ در ساخت صنعت خاص شریک می شوند تا با توجه به قیمت و خروجی تصمیم گیری کنند.

(ب) رهبران دو کشور در فکر جنگیدن با یکدیگر.

(ج) تصمیم یک شرکت برای ورود به یک بازار جدید که در آن خطر وجود دارد و شرکت های موجود سعی خواهد کرد از ورود آن جلوگیری کنند.

(د) سیاست اقتصادی گذاران در یک کشور در فکرند که آیا بر واردات تعرفه ببندند.

¹. Nash equilibrium

(ه) رهبران دو جناح مخالف در یک جنگ داخلی که تلاشند تا برای یک پیمان صلح مذاکره کنند.

(و) جنایتکاری که تصمیم که آیا به جرم اعتراف کند یا نه در حالی که شریکش در حال سوال پس دادن به پلیس است و... (4: Carmichael, 2005).

در بازی از سه عنصر اساسی تشکلی شده است: بازیکن‌ها، اعمال و ترجیحات

بازیکن‌ها

بازیکن‌ها در اصل همان تصمیم گیرندگان بازی می‌باشند. بازیکن می‌تواند شخص، شرکت، دولت و ... باشد.

عمل

مجموعه‌ای است از تصمیمات و اقداماتی است که هر بازیکن می‌تواند انجام دهد.

اولویت‌ها یا پرداخت‌ها^۱

اولویت‌های یک بازیکن در اصل مشوق‌های بازیکن برای گرفتن یا نگرفتن تصمیمی می‌باشد به عبارت دیگر بیانگر نتیجه و امتیاز بازیکن در صورت گرفتن تصمیم متناظر با آن می‌باشد. به عبارت دیگر شامل ارزشی است که هر بازیکن برای نتیجه قائل است (سید آقا بنی هاشمی، ۱۳۹۳).

در کل، هر بازی به وسیله‌ی عناصر فوق مشخص می‌شوند: بازیکنان که بنا به فرض سعی در «کسب پیروزی» یا بهینه کردن^۲ نتایج دارند؛ اولویت‌ها یا پرداخت‌ها که ممکن است برای بازیکنان مختلف بسته به نظام‌های ارزشی آنها معانی مختلفی داشته باشد؛ مجموعه‌ای از قواعد زیربنایی مناسب برای بازی؛ شرایط اطلاعاتی که تعیین کننده‌ی چند و چون

1. Payoff function

2. optimize

آگاهی هر بازیکن از محیط اطراف و انتخاب‌های بلافاصله یا با تأخیری است که توسط بازیکن (بازیکنان) دیگر صورت گرفته است؛ محیط کلی که بازی در آن اجرا می‌شود قطع نظر از اینکه بازیکنان آن را به طور کامل درک کنند یا نه؛ و فعل و انفعال‌های حرکت‌های رقابت‌آمیزی که طی آن هر یک از انتخاب‌های متوالی یک بازیکن ممکن است بازیکن (بازیکنان) دیگر را تشویق به اصلاح انتخاب‌های خویش سازد (دوئرتی و فالتزگراف، ۱۳۸۴: ۷۷۸).

انواع بازی

انواع بازی را می‌توان به شکل زیر طبقه بندی کرد:

- ۱- بازی با مجموع صفر: در این بازی سود یک بازیگر معادل زیان بازیگر دیگر است.
- ۲- بازی با مجموع غیر صفر: در این بازی تصمیمات یک بازیگر ممکن است به نفع همه بازیگران تمام شود.
- ۳- بازی تعاونی: در این نوع بازی امکان سازش و تبانی با دیگران وجود دارد.
- ۴- بازی غیر تعاونی: در این نوع بازی امکان سازش و تبانی بین شرکت کنندگان وجود ندارد.

«بازی با حاصل جمع صفر»

متداول‌ترین تفکیک مقدماتی که در نظریه بازی‌ها صورت گرفته است تفکیک میان بازی با حاصل جمع صفر^۱ و بازی با حاصل جمع غیر صفر^۲ است که هر یک انواع خاص خود را دارد. در یک بازی با حاصل جمع صفر بین بازیکن الف و ب هر میزان امتیازی که الف به دست آورد ب به همان اندازه امتیاز از دست می‌دهد. (بازی‌های با حاصل جمع غیر

1. zero- sum game

2. non- zero- sum game

صفر بازی‌هایی هستند که در آنها جمع جبری امتیازات بازیکنان لزوماً نباید صفر شود) شطرنج از جمله بازی‌های با حاصل جمع صفر است.

نمونه‌هایی از بازی با حاصل جمع صفر از این قرارند: رقابت دو نامزد انتخاباتی بر سر یک کرسی مجلس، موقعیت‌های نظامی تاکتیکی نظیر «دوئل هوایی»^۱ در وضعیت‌های نظامی تاکتیکی قلمرویی که به دست یکی می‌افتد معادل با قلمرویی است که طرف دیگر از دست می‌دهد ولی ممکن است میان بهایی که هر طرف از حیث صدمات محتمله می‌پردازد تفاوت وجود داشته باشد. یعنی اینکه طرف‌های موجود در یک بازی در تلاش برای کسب پیروزی، هزینه‌های بسیار متفاوتی را متحمل شوند (دوئرتی و فالتزگراف، ۱۳۸۴: ۷۷۹-۷۷۸).

نقطه زینی^۲

نقطه‌ای است که در آن کمینه ارزش‌های موجود در سطر و بیشینه ارزش‌های موجود در ستون، در یک ارزش واحد به هم می‌گریند یا بر عکس - نقطه‌ای است که بیشینه ارزش‌های موجود در سطر و کمینه ارزش‌های موجود در ستون در آن نقطه بر هم منطبق می‌شوند. این نقطه همگرایی به ارزش کمترین بیشینه معروف است از جمله اصول اولیه و مسلم نظریه بازی‌ها این است که در یک بازی دو نفره با حاصل جمع صفر، استراتژی عقلایی بر اصل کمترین بیشینه استوار است. هر بازیکن باید در پی بیشینه ساختن کمتری امتیازی که میتواند مطمئن از حصول آن باشد یا در پی کمینه کردن بیشترین ضرری که تحمل آن اجتناب ناپذیر است باشد. چنانچه هر دو طرف بدین گونه عمل کنند استراتژی‌های آنها ممکن است در یک نقطه زینی با هم تلاقی کند.

1. air dual

2. saddlepoint

بازیکن اول یک نیروی انتظامی در کشوری است که دستخوش شورش‌های چریکی است و بازیکن دوم را همان نیروی چریکی در نظر می‌گیریم. نیروی انتظامی در این بازی خاص می‌تواند یکی از ۲ راه را انتخاب کند: یا در تعقیب شورشیان وارد جنگل شود (استراتژی الف) یا از جنگل عقب بکشد و از نواحی کلیدی حفاظت نماید (استراتژی ب) چریک‌ها نیز می‌توانند یا در میدان باز به نبرد پرداخته و یا به زد و خورد ایزایی پردازند. نیروی انتظامی در خارج از جنگل بهتر عمل می‌کند تا در داخل آن: در داخل جنگل هم در نبرد آشکار و هم در زدو خورد ایزایی شکست خواهند خورد. و در عوض در نبرد شهری آنان بالاترین امکان برد را داشته، پیروزی خود را بیشینه و شکست خود را کمینه سازند. چریکها نیز هم در نبرد در میدان باز و هم در نبرد شهری شکست خواهند خورد.

در این بازی دو بازیگر عقلایی تمایل خواهند داشت در نقطه زینی به نوعی به توافق ضمنی برسند پیامد ناشی از این توافق ضمنی آن است که نیروی انتظامی احتمالاً به حفظ و نگهداری از مراکز حیاتی جنگل بسنده می‌کنند و چریکها نیز به زد و خورد‌های ایزایی اکتفا خواهند کرد و به نبردی تمام عیار روی نخواهند آورد.

چند نکته در مورد استراتژی کمترین بیشینه:

- ۱- این استراتژی صرفاً در مورد بازی‌های با حاصل جمع صفر صدق می‌کند.
- ۲- این استراتژی تنها در برابر حریفی که یک بازی عقلایی را انجام می‌دهد سودمند و قابل تجویز است چنانچه رقیب اسیر انگیزه‌های هیجانی باشد، در این صورت استراتژی کمترین بیشینه لزوماً بهترین استراتژی قابل پی‌گیری نیست.
- ۳- این استراتژی یک استراتژی نسبتاً عاری از هیجان و نشاط ولی خردمندانه است (دوئرتی و فالتزگراف، ۱۳۸۴: ۷۸۱-۷۸۰).

بازی‌های با حاصل جمع غیر صفر

این بازی از آن جهت که برد یک طرفه لزوماً به معنای باخت طرف مقابل نسبت به یک بازی صرفاً رقابت آمیز نمی‌باشد. جمع جبری بردها و باختها ضرورتاً نباید صفر باشد. بازی‌های با حاصل جمع غیر صفر می‌توانند فقط شامل ۲ بازیکن یا تعدادی بیشتری از بازیکنان باشند. در این بازی هم برای عنصر تعارض و هم برای عنصر همکاری جااست (دوثرتی و فالتزگراف، ۱۳۸۴: ۷۸۴-۷۸۳).

بازی بزدل^۱

در این بازی دو راننده جوان هریک سوار بر اتومبیل، در حالی که چرخ‌های سمت چپ اتومبیل تحت فرمان خویش را روی خط وسط شاهراه قرار داده‌اند در حال حرکت‌اند اگر هیچیک از این دو فرمان اتومبیل را به سمت راست نچرخانند هر دو در جریان برخورد کشته خواهند شد. (۲۰-) اگر یکی از این دو راننده به مسیر خود ادامه دهد و دیگری جاخالی کند اولی در چشم گروه ناظر کسب اعتبار و حیثیت می‌کند و دومی حیثیت خود را از دست می‌دهد (اولی +۵ و -۵)

چنانچه یکی از رانندگان فرمان بگرداند و دیگری همچنان به مسیر خود ادامه دهد بازی به یک بازی با حاصل جمع صفر تبدیل می‌شود. (اولی -۵ و +۵) اگر هر دو راننده در یک لحظه فرمان بگردانند هر دو چشم گروه ناظر احترام خود را از دست داده و بزدل بودن بین هر دو تقسیم می‌شود. هر دو (-۲) بازی بزدل که برسر جان افراد انجام می‌شود یک بازی است که تنها بازیکنان غیر عقلانی در آن وارد می‌شوند، بازیکنان غیر عقلانی که یکی یا هر

1. Chicken game

دوی آنها ممکن است در جریان بازی به حد کافی سر عقل آمده و جان خود را حفظ کنند (دوئرتی و فالترگراف، ۱۳۸۴: ۷۸۴-۷۸۳).

بازی معمای زندانی

شناخته شده ترین نمونه بازی با حاصل جمع غیر صفر، بازی «معمای زندانی»^۱ است. دو نفر به اتهام جنایت در زندان نگهداری می‌شوند، چون از این دو به صورت جداگانه بازپرسی می‌شود لذا هیچ یک اطلاعی از آن چه که دیگری به دادستان خواهد گفت ندارد. هر یک از دو زندانی می‌دانند که چنانچه هر دو سکوت پیشه کند یا تمامی ادعاهای پلیس را انکار نماید بدترین نتیجه‌ای که ممکن است عایدش شود مجازات ۶۰ روز زندان است. اگر یکی شواهدی بر علیه شریک خود اقامه کند و دیگری سکوت نماید به اولی مجازات کمتری برابر با ۱ سال حبس داده خواهد شد و دیگری برای ۱۰ سال به زندان جنایی دولت فرستاده خواهد شد، اگر هر دو با هم اعتراف کنند، هر دو پنج تا ۸ سال را همراه با قبول بخشودگی احتمالی در پایان پنج سال در زندان خواهند گذراند. بهترین استراتژی توافق ضمنی بر ساکت بودن است ولی در شرایط عدم وجود ارتباط، هیچ یک از هر زندانی نمی‌توانند به دیگری اعتماد کند. هر یک ارزیابی زیرا از وضعیت به عمل خواهد آورد. اگر ساکت بمانم بسته به اینکه شریک من اعتراف کند یا نه ده سال حبس خواهم کشید یا ۶۰ روز. چنانچه اعتراف کنم بسته به اینکه شریکم نیز اعتراف کند یا نه مجازات دیگری معادل ۸ یا ۵ سال خواهیم کشید در هر حالت می‌توانم با اعتراف کردن، برای خودم مجازات سبکتری را تأمین کنم. بدین ترتیب هر یک از هر زندانی با انتخاب آن چه شیوه‌ای مطمئن تر به نظر می‌رسد بروز نتیجه‌ای کمک خواهد کرد که شدیداً برای هر دو

^۱. prisoner's dilemma

زیان بار است یعنی مجازات ۵ سال به جای ۶۰ روز. مدل معمای زندانی را می‌توان در مورد خلع سلاح بین المللی به کار برد. هر چند در شرایط آرمانی، هر دو طرف احتمالاً مزایای اقتصادی حاصل از خلع سلاح را ترجیح می‌دهند ولی هیچ یک نمی‌توانند از نیت دراز مدت صرف دیگر مطمئن باشند و لذا هر دو به تعقیب خط مشی محتاطانه یعنی حفظ پرهزینه تسهیلاتی ادامه می‌دهند (دوئرتی و فالتزگراف، ۱۳۸۴: ۷۸۶-۷۸۵).

در اینجا باید خاطر نشان سازیم، نظریه بازی‌ها اساساً طرح و تحلیلی ساده‌کننده‌ای است که ما را قادر می‌سازد توجه خویش را بر جنبه‌های تعیین‌کننده‌ی موقعیت‌های تعارض آمیز متمرکز سازیم. این مدل تحت هیچ شرایطی ادعا ندارد که تمامی امور مشهود در یک موقعیت ملموس نمونه را در بر بگیرد (اسنایدر، ۱۳۷۸: ۱۲۶). در نهایت نظریه بازی‌ها می‌خواهد ویژگی‌های رفتار تصمیم‌گیری را در موقعیت‌های معین مشخص سازد و در صورت امکان، شرایطی را کشف کند که تحت آن شرایط، اهداف سیاستگذار می‌تواند بیشترین میزان تأمین یا حفظ گردد (اسنایدر، ۱۳۷۸: ۱۲۸).

مولفه‌های تاثیر گذار برای جمهوری اسلامی ایران در عراق

اهمیت عراق کشور عراق به عنوان یکی از مهم‌ترین کشورهای همسایه ایران با داشتن بیش از ۱۳۰۰ کیلومتر مرز مشترک و هم‌چنین برخورداری از پیوندها و نقاط اشتراک مهم و تعیین‌کننده‌ای از جمله مولفه‌های تاریخی-تمدنی، فرهنگی-قومیتی و مذهبی نقش مهم و تعیین‌کننده‌ای در تأمین منافع و اهداف ملی و هم‌چنین تضمین امنیت داخلی و بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران داشته و دارد. از بدو تاسیس کشور عراق تا زمان سقوط صدام حسین، این کشور به عنوان جدی‌ترین و فوری‌ترین تهدید نظامی-سیاسی علیه

استقلال و تمامیت ارضی کشور ایران مخصوصاً جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌شد. حذف دولت متخاصم بعث و جهت گیری‌های خصمانه‌ای آن علیه جمهوری اسلامی ایران، سبب تغییرات اساسی در رویکرد همیشگی عراق نسبت به ایران و هم چنین باعث تحولاتی اساسی در معادلات سیاست داخلی و خارجی دو کشور در قبال یکدیگر شده است. در مجموع این تحولات، باعث اهمیت یافتن بیش از پیش همکاری‌ها و ارتباطات دوجانبه دو کشور مخصوصاً در عرصه‌هایی نظیر مبادلات اقتصادی- تجاری و مراودات مذهبی- فرهنگی شده است.

مرز مشترک

دو کشور ایران و عراق در مسافتی حدود ۱۳۳۶ کیلومتر دارای مرز مشترک می‌باشند که حدود ۸۴ کیلومتر از آن مرز مشترک آبی (اروند رود) می‌باشد و مابقی زمینی است. به ترتیب استان‌های آذربایجان غربی، کردستان، کرمانشاه، ایلام و خوزستان در این خط ممتد و طولانی با عراق هم مرز هستند. دو رود دجله و فرات در شمال بصره در ناحیه‌ای به نام «القرنه» به یکدیگر می‌پیوندند و شط العرب را تشکیل می‌دهند و سپس در مسیر رودخانه، مرز بین المللی ایران و عراق را با نام «اروند رود» می‌شناسیم. به طور کلی مرز مشترک دو کشور از شمال اشنویه تا مهران و دهلران دارای ۹ معبر و گذرگاه می‌باشد و بیشترین ناحیه آسیب پذیر مرزی در طول این سالها، ۸۴ کیلومتر مرز مشترک آبی میان دو کشور به شمار می‌آید.

(<http://www.tebyan.net/newindex.aspx?pid=10718>)

تاریخ مشترک

سرزمین عراق (میان رودان) پیش از دوران اسلامی جزئی از تقسیمات چهارگانه ایران محسوب می‌شده و این سرزمین را ایرانیان «سورستان» نام نهاده بودند (محمدی ملایری، ۱۳۷۵: ۵۷). ثروت و موقعیت جغرافیایی ویژه این منطقه، سبب شده بود که این سرزمین تبدیل به محل درگیری و رقابت سایر اقوام و دول خارجی مخصوصاً سلسله امپراتوری‌های ایرانی شود (Hala and Caso, 2009: 1). در دوران باستان، چهار دولت ایرانی موفق شدند بر سرزمین عراق (میان رودان) تسلط یابند که به ترتیب عبارت بودند از ایلامیان، هخامنشیان، اشکانیان و سرانجام ساسانیان آخرین سلسله از امپراتوری‌های ایرانی است که بر این منطقه تسلط سیاسی - نظامی یافتند (الاعظمی، ۱۳۵۰: ۱۵).

در گذشته اهمیت عراق کنونی برای امپراتوری‌های ایرانی به اندازه‌ای بوده است که تنها پس از تصرف این ناحیه بوده که امپراتوری‌های ایرانی قادر بودند به طور کامل یک امپراتوری یک دست و منسجم بنیان نهند. در حقیقت بدون الحاق عراق به ایران، هیچ کدام از امپراتوری‌های پیشین ایران دارای مرزهای غربی مشخص، تثبیت شده و بدون دغدغه نبودند. به عنوان مثال؛ "اردشیر ساسانی موسس و بنیان گذار امپراتوری ساسانی، پس از شکست دادن اردوان آخرین پادشاه اشکانی، ورود به شهر تیسفون و الحاق بابل به ایران رسماً دارای مرزهای مشخص و تثبیت شده غربی شد و توانست جانشین اشکانیان شود." (کریستنسن، ۱۳۸۲: ۶۰).

پس از سقوط شاهنشاهی ساسانیان به دست مسلمانان تا زمان ظهور و شکل گیری دولت آل بویه در سال ۳۳۴ ه. ق (۹۴۵ م) به جای ایرانیان، خلفای اموی و عباسی بر عراق مسلط بودند. روابط مابین ایرانیان و مردمان عراق در این دوره محدود به مراودات و ارتباطات

فرهنگی - اجتماعی می‌شد تا زمانی که تسلط و سلطه مجدد ایران بر عراق مجدداً توسط دولت آل بویه احیا شد و بعدها توسط دولت صفوی و زندیه ادامه پیدا کرد (الاعظمی، ۱۳۵۰: ۸۹).

در دوره عثمانی تا سقوط صدام حسین این تاریخ مشترک دستخوش تغییراتی گردید اما مهم ترین و برجسته ترین تحولی که در این دوره در تاریخ مراودات دوجانبه ایران و عراق به وقوع پیوست حذف صدام حسین و نظام بعثی از صحنه سیاسی عراق است.

مذهب مشترک

جمعیت عراق ۳۱۱۲۹۲۲۵ نفر (طبق آمار سال ۲۰۱۱) است (IndexMundi: 2012). حدود ۷۵ درصد مردم عرب، ۲۰ درصد کرد و ۵ درصد آسوری، ترکمن و سایر اقوام هستند. همچنین حدود ۶۰ درصد مردم عراق شیعه، ۳۸ درصد سنی و ۲ درصد مسیحی و پیروان سایر ادیان هستند (پایگاه باشگاه خبرنگاران: ۱۳۹۱).

در بررسی و شناخت جایگاه مذهبی - فرهنگی عراق، وجود چندین مولفه مهم و تعیین کننده از جمله؛ مذهب مشترک تشیع، حضور مرجعیت شیعی در این کشور و وجود حوزه‌های علمیه‌ای نظیر حوزه علمیه شهر نجف مجموعه عواملی هستند که در طول تاریخ سرنوشت مذهبی - فرهنگی عراق و ایران را به هم گره زده است. این موضوع سبب شده جامعه شیعی ایران و عراق در ورای اختلافاتی که بیشتر ساخته دست استعمار و یا دولت‌های‌شان بوده است تا اختلافاتی نشأت گرفته از واقعیات با یک دیگر تعاملات روزمره، مثبت و سازنده‌ای داشته باشند.

بهره‌گیری از نقش فرصت‌ساز عنصر شیعی در حوزه سیاست خارجی ایران در گذشته به دو دلیل مورد استفاده قرار نگرفت: اول؛ عدم اعتنای رژیم سابق ایران به نقش ایدئولوژی و

مذهب در حوزه ظرفیت‌سازی سیاست خارجی و دوم؛ سیاست‌های سرکوبگرانه رژیم بعث و اقلیت مسلط سنی در بغداد و نادیده گرفتن حضور و نقش شیعیان در ساخت قدرت و سیاست عراق.

در شرایط جدید، با تغییر ساخت قدرت و سیاست در عراق و قرار گرفتن اکثریت شیعه در راس حکومت عراق، زمینه‌های فرصت‌سازی جدیدی برای سیاست خارجی ایران در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی فراهم شده است: در سطح ملی و روابط دوجانبه؛ حضور شیعیان در رأس قدرت، زمینه‌های ایجاد روابط استراتژیک مبتنی همکاری‌های فرهنگی، اقتصادی و سیاسی - امنیتی را فراهم می‌سازد؛ در سطح منطقه‌ای، بیش از هر چیز تقویت عنصر شیعه در عراق جدید نقش مهمی در متعادل کردن روابط ایران با جهان عرب خواهد داشت؛ در سطح بین‌المللی نیز تقویت نقش عنصر شیعه در عراق جدید و تاثیرات آن بر روابط بین‌الملل عراق می‌تواند زمینه‌های فرصت‌سازی زیادی را در چارچوب تنظیم روابط بین‌الملل ایران و حل مشکلات استراتژیک خود در منطقه و با قدرت‌های بزرگ جهانی همچون آمریکا فراهم سازد (برزگر، ۱۳۸۷: ۸۵). حفظ ثبات در عراق برای آمریکا دارای اهمیت حیاتی است؛ ایران دارای ابزارهای قوی و طبیعی در جهت حفظ امنیت و ثبات است؛ بنابراین آمریکا برای حفظ امنیت در عراق به ایران نیاز دارد (برزگر، ۱۳۸۵: ۱۶۵).

بنابراین، اشتراکات فرهنگی، تاریخی و پیوندهای مذهبی، وجود اماکن مقدس مذهبی و حوزه‌های علمیه قم و نجف، به عنوان بزرگترین پایگاه‌های علمی مکتب تشیع، موجب اهمیت فرهنگی کشور عراق در سیاست خارجی ایران شده است. جنبه فرهنگی از آن جهت دارای اهمیت است که نقش تعیین‌کننده‌ای در افزایش قدرت نرم ایران ایفا می‌کند.

عنصر کردی

مسئله کردستان عراق به دلیل وجود اقلیت‌های کرد در کشورهای همسایه عراق و همچنین حساسیت کشورهای عربی در خصوص کاهش قدرت اعراب سنی، پذیرش فدرالیسم توسط قانون اساسی عراق، شرایط اقتصادی کردستان، احزاب سیاسی کردی و مسئله همه‌پرسی کرکوک وضعیت کردهای عراق را در امنیت ملی کشورهای دارای اقلیت کرد بالاخص ایران ویژه کرده است؛ کردهای عراق نه مایل هستند و نه مصلحت خویش می‌دانند در چنین شرایط مناسب و فرصت مغتنمی که پیش روی ایشان قرار گرفته، با تکرار شعارهای قدیمی «وحدت اکراد» منافع خود را در داخل عراق و محیط منطقه‌ای و بین‌المللی به خطر اندازند (تیشه‌یار و ظهیرنژاد، ۱۳۸۴: ۱۳۸).

اما همسایگان عراق همچنان نگران بوده و حمایت امریکا از خواسته‌های اکراد و تمایل کشورهای اروپایی به برقراری ارتباط با سران آنها، فعالیت اسرائیل در کردستان عراق، وضعیتی جدید فراروی دول همسایه از جمله ایران قرار داده است. در خصوص موضوع کردستان رویکردهای متفاوتی وجود دارد. اما براساس رویکرد مسلط استقلال کردستان، باتوجه به وجود اقلیت کرد در ایران با گرایش‌های گریز از مرکز، تمامیت ارضی ایران را با وجود اقلیت‌های ترک، آذری، عرب، بلوچ و... به شدت تحت تاثیر قرار خواهد داد. و اتخاذ همکاری با کشورهای دیگر همچون ترکیه را برای جلوگیری از قدرت‌گیری و خود مختاری کردها در عراق ضروری است. در نتیجه در صورت تجزیه و تضعیف عراق، قدرت‌های بزرگ غربی به دنبال موازنه قوا در منطقه برخواهند آمد و نخواهند گذاشت ایران قوی و متحد باقی بماند (اسدی، ۱۳۸۷: ۲۵۱).

استراتژی سیاسی _ امنیتی ایران در عراق جدید در قبال اکراد، نقطه اتکاء وحدت ایران را کردستان دانسته و هر گونه تحولی در شمال عراق را مطمئناً تاثیر گذار بر رویکرد کردهای ایران و بالتبع سایر اقوام می‌داند. بنابراین بایستی بعضی اقدامات در عراق به نحو زیر پیگیری گردد:

۱) مسئله کرکوک: کرکوک با تامین ۱۰٪ درصدی نفت عراق شهری است با جمعیتی ۱،۱۵۰،۰۰۰ نفری که بافت قومیان که بعد از سال ۲۰۰۳ بیشتر هویتی کردی به خود گرفته است. بر این اساس کردها دنبال همه پرسی برای کرکوک جهت پیوستن به حکومت خودمختار و فدرالیستی کردستان‌اند. با توجه به این موضوع که پیوستن کرکوک با افزایش توانمندی کردستان می‌شود؛ و طبیعی است پیگیری استقلال و نهایتاً کردستان بزرگ راحت‌تر می‌گردد؛ بایستی ایران در کنار ترکیه از تمام ظرفیت‌های خویش جهت عدم تحقق این خوسته تلاش نماید.

۱) حمایت از تمامیت ارضی عراق؛

۲) حمایت از کردها جهت حضور در راس قدرت حکومت مرکزی برای جلوگیری از دغدغه‌های قوم‌گرایی؛

۳) مخالفت با حضور اسرائیل در شمال عراق؛

۴) استفاده از اختلافات احزاب کردی جهت جلوگیری از یک اتحاد و اجماع کامل در موضوع استقلال؛

۵) حمایت از حکومت مرکزی عراق و تلاش برای قدرتمندی آن جهت جلوگیری از تلاش‌های گریز از مرکز در این کشور.

روابط اجتماعی و فرهنگی ایران و حکومت اقلیم کردستان عراق

بنا به دلایل و علل مختلفی روابط میان شهروندان کرد عراقی با جامعه ایرانی بسیار گسترده است و استقبال مردم کرد عراقی برای سفر به ایران به بهانه‌ها و دلایل مختلف قابل مقایسه با دیگر کشورها و یا حتی بخش‌های عربی کشور عراق نیست؛ از جمله این دلایل می‌توانم به موارد ذیل اشاره کنم:

۱) روابط خویشاوندی میان کردهای عراق با کردهای ایرانی: پیشینه روابط مردمی میان کردهای عراق و ایرانی‌ها بسیار فراتر و قدیمی‌تر از روابط سیاسی موجود است باید بگویم که روابط میان مردم کرد عراق با مردم کرد ایران یک رابطه خویشاوندی و فامیلی است که حتی فراتر از مرزهای ترسیم شده سیاسی و محدودیت‌های اعمال شده توسط دولت‌های وقت بوده است و به خوبی می‌دانیم که مرزهای سیاسی هم نتوانسته است این ارتباطات خویشاوندی را تحت الشعاع خود قرار دهد. حتی در زمانی هم که مرزهای ایران و عراق بسته بود و دولت‌های مذکور می‌خواستند مانع از ارتباط ساکنان دو سوی مرز شوند با آن شرایط سخت هم، مردم کرد از راه‌های غیر رسمی و بصورت قاچاق به دیدار اقوام خود در دو سوی مرزها می‌رفتند این‌ها مربوط به گذشته است و خوشبختانه اینک با باز بودن مرزها و روابط خوب میان ایران و کردستان عراق، مردم با راحتی و آسایش بیشتری بصورت قانونی تردد و سفر می‌کنند.

۲) روابط تاریخی، فرهنگی و نژادی میان کردهای عراقی با ایران: از نظر تاریخی و فرهنگی و نژادی و زبانی اشتراکات کردها با دیگر ملل ایرانی غیرقابل انکار است و هردوی آنها از تباری آریایی و زیر مجموعه زبانی فلات ایران محسوب می‌شوند و این

پیشینه و اشتراکات در ذهن و باور مردم کُرد عراقی و ایرانی نیز نقش بسته است و تاثیر بسزایی در گرایش به افزایش روابط در میان دو طرف را ایجاد کرده است.

۳) پیشقدمی ایران برای گشایش رسمی مرزها: ایران مرزهای مشترکش با کردستان عراق از جمله در حاجی عمران، پنجوین، مریوان، باشماق و پرویز خان را به مانند یک مرز رسمی بین المللی مورد شناسایی خود قرار داده است و بدین ترتیب چندین سال است که با پاسپورت و به راحتی سفر شهروندان دو طرف امکانپذیر شده است و باید بگویم همانطور که پیش تر از این اشاره کردم جمهوری اسلامی ایران نخستین کشوری بود که در اریل و سلیمانیه کنسولگری هایش را افتتاح کرد و روابط رسمی را با حکومت اقلیم کردستان عراق ایجاد نمود و این را ما به عنوان نوعی پشتیبانی جمهوری اسلامی از حکومت اقلیم کردستان عراق تفسیر می کنیم چرا که این اقدام در گشایش کنسولگری توسط دیگر کشورها تاثیر مثبت داشت.

۴) آشنایی بیشتر مردم کرد عراقی به زبان فارسی: عامل مهم تاثیرگذار دیگر مساله نزدیکی زبانی است در خصوص کیفیت و کمیت سفر مردم به دو سوی مرز هم باید بگویم اینک مردم ما رو به ایران آورده اند چرا که بخش قابل توجهی از مردم کُرد عراقی زبان فارسی را به راحتی صحبت می کنند و یا حداقل می فهمند.

۵) ارزان و در دسترس تر بودن ایران نسبت به دیگر کشورها: قیمت‌ها و هزینه‌ها در ایران برای کردها کمتر و مناسب تر است لذا استقبال کردهای عراقی از سفر به ایران بسیار بیشتر و خوشایندتر از سفر به ترکیه، کشورهای عربی و یا مناطق عرب نشین عراق است (پشنگ، ۱۳۹۱: پایگاه مرکز بین المللی مطالعات صلح).

اهمیت و جایگاه روابط اقتصادی - تجاری عراق

در باب جایگاه و اهمیت اقتصادی عراق و رابطه و تاثیراتی که حجم، گستره و تنوع این گونه مراودات اقتصادی ایران و عراق در ایجاد و گسترش قدرت نرم ج.ا.ایران در این کشور خواهد داشت باید متذکر بود که قدرت سخت از جمله قدرت اقتصادی خود می تواند عاملی در جهت افزایش قدرت نرم یک کشور باشد و این بستگی به نحوه بهره گیری و چگونگی مدیریت آن است (Nye, 2010: 216). قدرت و توانایی های منحصر به فرد اقتصادی ج.ا.ایران به همراه جایگاه و اهمیتی که عراق به داشتن روابط گسترده و منظم اقتصادی با ج.ا.ایران قائل است می تواند به واسطه انتقال فرهنگ از طریق تجارت مولد جذابیت های منحصر به فردی در این کشور باشد. (نای، ۱۳۸۹: ۵۴). به عنوان مثال؛ پس از سقوط صدام، ج.ا.ایران به شدت در شهرهای مذهبی از جمله، نجف و کربلا سرمایه گذاری های عمده و زیر بنایی نظیر ساخت فرودگاه - در نزدیکی شهر نجف - ساخت خانه، مدارس، بازارها و دیگر ساختمان های تجاری در بصره هزینه کرده است. هم چنین اعطای وام ها و کمک های بلاعوض، و یا با سرسید بلند مدت و سود بسیار کم در این شهرها کرده است. به گفته فرماندار استان نجف، ایران در سال ۲۰ میلیون دلار را برای پروژه های ساختمانی با هدف بهبود رونق گردشگری و زیارتی این شهر هزینه می کند (Sullivan, 2009).

علاوه بر این موضوعات مهمی که مورد واکاوی قرار گرفت، موارد متعددی دیگری هم در روابط دو کشور وجود دارد که ایران را به عراق جدید پیوند می دهد؛ مواردی از قبیل نزدیکی رهبران کنونی عراق چه شیعیان و کردها سالها در ایران حضور داشته یا اینکه مستقیماً مورد حمایت ایران بودند. اکثریت جریان های کردی و شیعی همسو با جمهوری

اسلامی هستند. گفتنی است که موقعیت جمهوری اسلامی ایران در عراق جدید به قدری ممتاز بود که «پیتر گالبرایت»^۱ سفیر سابق آمریکا در زاگرب (پایتخت کرواسی) و کارشناس مسائل خاورمیانه و کردها می‌نویسد: "جنگی که برای تضعیف جمهوری اسلامی ایران به راه انداخته شد منجر به این شد که تهران به برترین موقعیت استراتژیک خود در طول چهار قرن اخیر برسد." (Galbraith, 2006: 10)

مولفه‌های تأثیرگذار برای عربستان سعودی در عراق

عربستان سعودی تأثیرگذار در جهان عرب و دنیای اسلام است و غالب کشورهای عربی و نیروهای اجتماعی و سیاسی به نقش تأثیرگذار و تعیین‌کننده پادشاهی سعودی در تحولات منطقه‌ای توجه دارند. از این رو در شرایط کنونی، ارتباط (و نه صرفاً همسویی) با ریاض برای هر کشور و جریان عربی به گزینه‌ای الزام‌آور تبدیل شده است. پادشاهی سعودی بنا به دلایل گوناگون داعیه‌دار رهبری جهان عرب غالباً سنی و دنیای اسلام می‌باشد و به عنوان اولین تولیدکننده و صادرکننده نفت در دنیا، اتخاذ هرگونه سیاست منطقه‌ای و بین‌المللی از سوی حاکمان ریاض می‌تواند آثار و تبعاتی در عرصه انرژی و در نتیجه اقتصاد جهانی داشته باشد.

تاکید بر هویت عربی عراق و زبان مشترک

از آنجایی که عامل تجزیه‌ی کشورهای عربی از امپراتوری عثمانی، تاکید آنها بر عنصر عربیت‌شان بود، این عنصر به عنوان عنصر اصلی هویت‌ساز کشورهای خاورمیانه درآمد. از این زمان است که رهبران عرب در میان دو گروه از عناصر تا حدودی متفاوت از هم، برای

^۱. Peter Galbraith

تعریف هویت کشورهای خود قرار می‌گیرند. از یک طرف آنها مجبور بودند که بر عرب بودن خود برای تثبیت موقعیت‌شان در داخل و خارج در مقابل ترکیه و ایران و یهودیان تاکید کنند؛ و از طرف دیگر آنها مجبور بودند مصالح کشورهای خود را در نظر بگیرند. رهبران عرب درصدد بودن تا با ترویج آرمان‌های عربی در رقابت با بتوانند با غلبه بر آنها، افکار عمومی را به سوی خود جلب کنند تا از این رهگذر، رهبری کل اعراب را به دست گیرند. اداره‌ی این بازی، مستلزم «سیاست‌های نمادین» بود تا با ایجاد جذابیت‌های ایدئولوژیک پان عربیستی در میان مردم، بتوان نخبگان دولت‌های رقیب را تحت فشار و یا مورد تهدید قرار داد؛ برای همین توسل به هویت فراملی پان عربیستی در بین کشورهای عربی امری کاملاً طبیعی بود (هینبوش و احتشامی، ۱۳۸۲: ۳۲).

سنی‌ها

سنی‌های عرب حدود ۱۷ و شاید هم ۲۰ درصد از جمعیت عراق را تشکیل می‌دهند و تنها بخشی از آن‌ها در این جریان سهم هستند. سنی‌ها از گروه‌های مختلفی تشکیل شده‌اند. بسیاری از آنان، افرادی فرهیخته هستند که عمدتاً در بغداد و موصل زندگی می‌کنند و حتی برخی از آنان در بصره هستند که با شیعه مذهب‌ها ازدواج کرده‌اند و بیش از آن که خود را سنی معرفی کنند، عراقی می‌دانند. گروهی که به مثلث در عراق معروف شده‌اند، بیش از همه مشکل‌زا هستند. آن‌ها در شهرها و شهرستان‌های کوچک کنار رودهای دجله و فرات زندگی می‌کنند و دارای پیوندهای قومی و قبیله‌ای محکمی هستند، و از تعصبات مذهبی و ملی شدیدی برخوردارند به طوری که بر هویت سنی و ملیت عرب خود تاکید دارند (مار، ۱۳۸۳).

اعتقاد به صدامیسم در بین سنی‌ها

با به قدرت رسیدن صدام حسین، سیستم قدرتی در عراق از حزبی به فردی، یعنی صدامیسم تغییر یافت. در ضمن عربیسم نیز در صدامیسم جلوه‌گر شد. صدام از سوی سنی‌ها به «عنوان پدرمردم» خوانده می‌شد؛ به عنوان مثال مردم عراق (البته بیشتر سنی‌ها و خصوصا تکریتی‌ها) در شعارهایی که بعد از روی کار آمدن صدام سر می‌دادند، می‌گفتند که «ما عراقی‌ای هستیم که نام آن صدام است. عشق ما کسی است که نام آن صدام است. ما مردمی هستیم که نام آن صدام است. ما بعضی هستیم که نام آن صدام است» (Simon, 2004: 162-166).

در کل، عربستان سعودی با فروپاشی رژیم بعث و شکل‌گیری ساختار جدید قدرت قادر به پذیرش واقعیت‌های جدید این کشور نبوده و سران سعودی با سکوت و نفی‌گرایی به انکار واقعیت‌ها پرداختند. بیانات سران عرب و اظهار نگرانی و نامناسب خواندن شرایط جدید عراق و مخالفت با روند سیاسی، تنها چهره مسالمت‌جویانه مخالف سعودی‌ها را نشان می‌داد، در حالی که محور فعالیت عمده، حمایت از عملیات تروریستی و شورشیان سنی برای به شکست کشاندن روند سیاسی بوده است. سعودی‌ها مرکز شورشیان خارجی در عراق بوده‌اند و از نظر مالی نیز بیشترین کمک برای تقویت جریان شورش در عراق کرده‌اند (اسدی، بهمن ۱۳۸۷: ۱۱).

عربستان سعودی از قدرت گرفتن شیعیان در عراق نگران است. قدرت یافتن شیعیان تهدیدی برای غنی‌ترین کشور خاورمیانه از نظر ذخایر نفتی، یعنی عربستان سعودی است؛ چرا که اقلیت شیعه این کشور را تحریک خواهد کرد تا با دولت پادشاهی آن به مخالفت پردازد. عربستان سعودی دارای یک اقلیت شیعه در شمال شرقی کشور است جایی که

ذخایر نفتی این کشور واقع شده است. ولید بن طلال یکی از شاهزادگان سعودی گفته است: "اگر بیداری جامعه شیعیان عراق هر چه زودتر مهار نشود، تبدیل به یک بمب ساعتی روزشمار همانند انقلاب اسلامی ایران می‌شود و تمام منطقه را زیر و رو خواهد کرد" (جعفری ولدانی، ۱۳۸۸: ۹۹). وی مدعی شد ۱۴ سال بعد از پایان جنگ ایران و عراق و ۹ ماه پس از سقوط صدام حسین، ایران، بار دیگر، ولی این بار به دست شیعیان عراقی، تقریباً تمام جنوب عراق را به تصرف در آورده است (جعفری ولدانی، ۱۳۸۸: ۹۹).

لازم به ذکر است، علیرغم دور شدن گروه‌های سنی از قدرت و آشوب‌سازی چند ساله سعودی‌ها در عراق به نظر می‌رسد، بعد از سال ۲۰۰۷ سعودی‌ها از منافع امنیتی خویش در عراق نوین تعریف جدیدی ارائه کرده‌اند؛ در سطح داخلی به دنبال تثبیت حکومت عراق و حضور مستمر و تاثیر گذار در صحنه عراق‌اند؛ چراکه غیبت آنها در نهایت سبب تضعیف بیشتر گروه‌های سنی می‌شود. در سطح منطقه‌ای نیز مشارکت و تعامل مثبت به عنوان رویکردی جدید برای توازن‌سازی در مقابل ایران است. به طور کلی، عربستان سعودی از قدرت‌یابی کردها و شیعیان در عراق نگران است. این کشور خواستار شکل‌گیری یک دولت میانه‌رو سنی در عراق است که با این کشور دشمنی نداشته باشد و منافع ملی آن را به مخاطره نیندازد. در عین حال ریاض تمایلی ندارد که عراق جدید به رقیبی برای آن در منطقه تبدیل شود (جعفری ولدانی، ۱۳۸۸: ۹۹). از دیگر مولفه‌های تأثیرگذار عربستان سعودی می‌توان به هم‌پیمانی با آمریکا، فریضه حج، وجود دو شهر مقدس مکه و مدینه در این کشور، منابع سرشار نفت و... اشاره کرد.

تحلیل همکاری و منازعه ایران و عربستان در عراق بر اساس نظریه بازی‌ها

عربستان از رقبای منطقه‌ای ایران در عراق نوین است که با مخالفت با افزایش نقش ایران در عراق و نگرانی از تحولات درونی آن و تغییر ساخت قدرت در این کشور راهبرد خاص خود را پیگیری می‌کند. مهمترین هدف مشترک امریکا و عربستان در عراق جلوگیری از افزایش نفوذ و نقش ایران در این کشور است؛ علاوه بر افزایش قدرت شیعیان و کردها و تضعیف جایگاه سنی‌ها، سعودی‌ها معتقدند عراق آینده به عنوان متحد راهبردی امریکا جایگاه عربستان در چارچوب سیاست خارجی امریکا تاثیر می‌گذارد. از دید سعودی‌ها خروج امریکا از عراق و تثبیت دولت شیعی تحت نفوذ ایران در بغداد باعث می‌شود که آمریکا دیگر به عنوان حایل در مقابل نفوذ ایران عمل نکند و این امر به تغییر توازن قوای منطقه‌ای می‌انجامد. بر این اساس، سعودی‌ها به مداخله در عراق در صورت خروج آمریکا هشدار و حمایت خود را از گروه‌های سنی افزایش دادند (اسدی، بهمن ۱۳۸۷: ۲۱-۲۰). لذا ایران در هر دو صورت بریدگی عربستان از صحنه داخلی عراق و یا کمک به حفظ ثبات داخلی آن منتفع می‌گردد؛ چراکه این در جهت تقویت حکومت شیعی است که در درازمدت منافع راهبردی با ایران خواهد داشت.

بنابراین، اهداف اصلی سیاست خارجی ایران در قبال رقبای منطقه‌ای از جمله عربستان عبارتند از: ایجاد نظام سیاسی متکثر و متعادل با حضور تمام گروه‌های قومی - فرقه‌ای، عدم ظهور رژیم سیاسی تهدید کننده ایران با رهبری عناصر ضد ایرانی، حفظ تمامیت ارضی و یکپارچگی عراق، عدم تهدید شدن توسط بازیگران و نیروهای حاضر در عراق، برقراری روابط مبتنی بر همکاری و رقابت سازنده با عراق در همه حوزه‌ها و تلاش برای ارتقاء روابط در حد راهبردی، تقویت روابط با ملت عراق، ایجاد تغییرات مثبت در نگرش

مردمی نسبت به ایران و تغییر هویت سیاسی عراق از «عربی- سنی - بعثی» به «عربی- شیعی-کردی» است (اسدی، بهمن ۱۳۸۷: ۲۶).

جدول ۱- منابع قدرت ایران و عربستان جهت نفوذ در عراق

منابع قدرت عربستان سعودی	منابع قدرت جمهوری اسلامی ایران
۱- مرز نسبتاً گسترده با عراق	۱- مرز گسترده با عراق
۲- جمعیت ۲۰-۳۰ درصدی اهل تسنن	۲- جمعیت ۶۰ درصدی شیعیان در عراق
۳- جمعیت ۷۵ درصدی اعراب (اکثریت عربی)	۳- قومیت کردی
۴- همپیمانی با آمریکا در صحنه عراق	۴- عتبات عالیات
۵- عضویت هر دو کشور در اتحادیه عرب	۵- عضو کنفرانس اسلامی
۶- همراهی اکثریت کشورهای سنی منطقه	۶- حضور فعال ایران در عرصه‌های مختلف عراق
۷- استفاده سیاسی از فریضه حج و شهرهای مکه و مدینه به عنوان خادم حرمین شریفین و...	۷- حضور اکثریت رهبران و اعضای احزاب اصلی عراق در ایران در زمان حزب بعث
	۸- تبادلات گسترده تجاری و اقتصادی
	۹- گاز رسانی به عراق
	و...

منابع قدرت هر کدام از این دو کشور می‌تواند برای دیگری جنبه منفی داشته باشد.

جدول ۲- ماتریس همکاری و منازعه

عربستان سعودی

		همکاری	منازعه
ایران	همکاری	۷	۴
	منازعه	۶	۳

الف) گزینه‌های ایران در برابر عربستان طبق نظریه همکاری و منازعه نظریه بازی‌ها چهار سناریو به شرح ذیل می‌باشد:

۱) در صورت همکاری دو طرف ۷ در برابر ۴ به نفع ایران خواهد بود؛ چراکه ایران طبق مباحث فوق و محاسبات جدول ۱ در عراق دست برتر و حضور گسترده‌تر و پتانسیل بالاتری از منابع در کشور مذکور برخوردار است.

۲) در صورتی که ایران منازعه کند و عربستان سعودی همکاری کند، باز ۶ به ۲ به نفع ایران است و ایران یک امتیاز به دلیل پرستیژ و دید جامعه بین‌المللی به آن از دست می‌دهد؛ چراکه عربستان سعودی همکاری کرده و ایران به آن همکاری جواب نداده است.

۳) در صورتی که ایران همکاری کند و عربستان سعودی منازعه در پیش بگیرد، ایران چون دست برتر دارد، باز بازی ۵ بر ۴ به نفع ایران است اما مطلوب ایران نیست چراکه سعی نکرده از منازعات و حرکات ایذایی عربستان سعودی جلوگیری کند.

۴) سناریوی چهارم اینکه هر دو طرف ایران و عربستان سعودی منازعه در پیش بگیرند و آن چیزی است که اکنون شاهد آنیم، ایران به خاطر شرایط و موقعیت برتر بازی را ۶ به ۳ به نفع خود می‌برد. اما شرایط مطلوب حاصل نخواهد شد.

ب) گزینه‌های عربستان سعودی در برابر ایران هم چهار سناریو است که عبارتند از:

۱) سناریو همکاری - همکاری که شرح آن در مورد ایران آمد، درست است که شاید نتیجه مطلوب به نفع ایران باشد اما عربستان سعودی هم ذی نفع است و توانسته ۴ امتیاز کسب کند و در درازمدت می‌تواند در صورت همکاری بیشتر امتیازات بیشتری کسب کند.

- (۲) سناریو منازعه - منازعه نیز همانطور که بررسی گردید به نفع عربستان سعودی نخواهد بود، هر چند در کوتاه مدت پیروزی‌هایی به دست می‌آورد اما در درازمدت این حرکات ایذائی می‌تواند به سمت مناطق شیعه نشین و نفت خیز به خصوص منطقه قطیف آن کشور نیز جریان یابد.
- (۳) سناریو منازعه - همکاری نیز هرچند در شرایط کنونی بیشترین سود به عربستان سعودی می‌رساند اما کم کم پرستیژ منطقه‌ای و بین‌المللی خود هم به طور کامل از دست می‌دهد؛ چراکه با وجود اینکه ایران همکاری کرده ولی عربستان به حرکات ایذایی خود و منازعه ادامه داده و خود را مشتاق منازعات قومی و مذهبی در منطقه نشان داده است.
- (۴) سناریو همکاری - منازعه هم درست است که به خاطر دست برتر ایران به نفع ایران بوده ولی در درازمدت می‌تواند با تغییر قواعد بازی به نفع عربستان سعودی شود؛ چراکه از ایران کشوری جنگ طلب می‌سازد اما از عربستان سعودی کشوری صلح طلب.

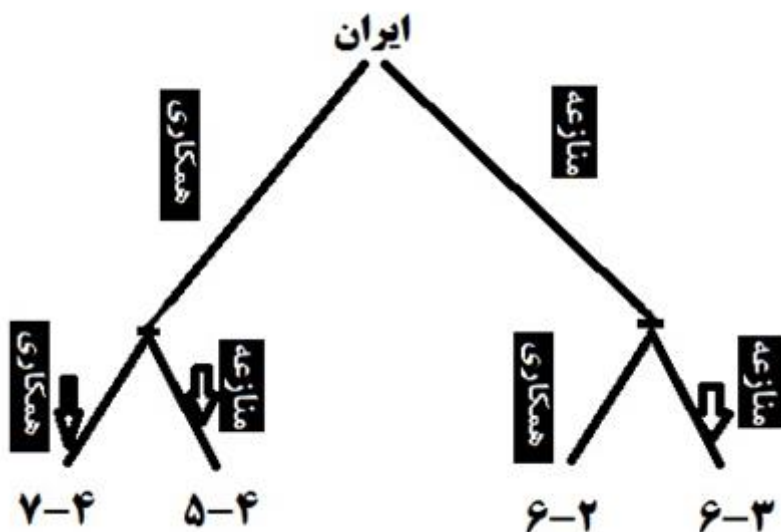
جدول ۳- ماتریس همکاری و منازعه

عربستان سعودی

		همکاری	منازعه
ایران	همکاری	<div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> ۷ ۴ </div>	<div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> ۵ ۴ </div>
	منازعه	<div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> ۶ ۲ </div>	<div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> ۶ ۳ </div>

همانطور که ملاحظه می‌شود جدول ۳، استراتژی غالب ندارد و حالت نش هم اتفاق نیفتاده است؛ لذا در اینجا جدول شاخه‌ای را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

شکل ۱- نمودار همکاری و منازعه ایران و عربستان در عراق

نتیجه‌گیری

همانطور که در جدول شاخه‌ای ملاحظه می‌کنیم بهترین استراتژی برای ایران و عربستان در عراق همان همکاری است که می‌توان بدین گونه آن را تبیین کرد؛ ضرورت‌ها و دستاوردهای مشترک در توسعه همکاری‌ها:

- عربستان به عنوان برادر اعراب و سایر شیخ نشین‌های عرب منطقه به حساب می‌آید بنابراین بهبود روابط با این کشور کمک شایانی به توسعه این همکاری‌ها و مرادده با سایر دول این حوزه می‌نماید.

- انجام حج به عنوان عاملی است که دو کشور را به همزیستی مسالمت آمیز وادار می‌کند.

- تلاش برای دستیابی به راه حل امنیتی برای منطقه و اجتناب از رفتارهای تحریک آمیز.
- کاستن از بار فشار غرب.
- ب) دستاورد اختصاصی ایران از همکاری با عربستان
 - ایجاد تزلزل در بلوک بندی منطقه‌ای کشورهای طرفدار غرب در حوزه خلیج فارس، با نزدیکی و دور نکردن آنها از آمریکا و ایجاد زمینه‌های مناسب برای نشر پیام انقلاب در مراسم حج.
 - قطع کمک به گروه‌های مخالف جمهوری اسلامی (خصوصاً گروهک منافقین)
 - ج) دستاورد اختصاصی عربستان در توسعه همکاری با ایران
 - کسب اعتبار بیشتر بین المللی و اسلامی و تحکیم عنوان خادم الحرمین در بین امت اسلامی.
 - نزدیکی رسمی به ایران از تحركات شیعیان در خاک عربستان می‌کاهد.
 - د) موانع موجود در راه توسعه و گسترش همکاری‌های دو کشور
 - شیعه - سنی بودن دو کشور تضاد ایدئولوژیک ایجاد می‌کند.
 - حمایت از جنبش‌های آزادیبخش از طرف ایران و تاکید بر آن در قانون اساسی ج. ا. ا.
 - نیروهای تجدید نظر طلب را در مقابل استراتژی حفظ وضع موجود حاکمان عربستان قرار می‌دهد.
- تلاش برای رهبری جهان اسلام از سوی عربستان از یک سو و ایران از سوی دیگر.
- فریضه حج همیشه مشکل آفرین بوده به خاطر مراسم براءت از مشرکین

منابع

- ۱) آشوری، داریوش (۱۳۷۳). **دانشنامه سیاسی؛ فرهنگ و اصطلاحات و مکتب‌های سیاسی**، تهران: انتشارات مروارید.
- ۲) اسدی، علی‌اکبر (۱۳۸۷). **عراق پس از صدام و بازیگران منطقه‌ای**، تهران: مرکز تحقیقات استراتژیک.
- ۳) اسدی، علی‌اکبر (۱۳۸۷). «رویکرد عربستان سعودی در قبال عراق نوین»، **مجموعه مقالات عراق نوین و تحولات خاورمیانه**، تهران: موسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- ۴) اسنادی، ریچارد (۱۳۷۸). «نظریه بازی‌ها و تحلیل رفتار سیاسی»، ترجمه علیرضا طیب، **اطلاعات سیاسی اقتصادی**، مهر و آبان، شماره ۱۴۵ و ۱۴۶.
- ۵) الاعظمی، علی‌ظریف (۱۳۵۰). **کارنامه دولت‌های ایرانی در عراق**، ترجمه و نگارش محمد بدیع، تهران: چاپ میهن.
- ۶) انتصار، نادر (۱۳۹۳). «عراق همچنان صحنه رقابت میان تهران و ریاض است»، **دیپلماسی ایرانی**. (<http://www.irdiplomacy.ir/fa/page/1932909>)
- ۷) برزگر، کیهان (۱۳۸۵). «تضاد نقش‌ها: بررسی ریشه‌های روابط خصمانه ایران و آمریکا بعد از حوادث ۱۱ سپتامبر»، **فصلنامه راهبرد**، شماره ۳۹، بهار.
- ۸) برزگر، کیهان (۱۳۸۷). **ایران، عراق جدید و نظام سیاسی - امنیتی خلیج فارس**، تهران: معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی؛ دفتر گسترش تولید علم، چاپ اول.
- ۹) بی‌نام (۱۳۸۳). «جغرافیای صلح در مرز ایران و عراق»، **تبیان** : (<http://www.tebyan.net/newindex.aspx?pid=10718>).
- ۱۰) بی‌نام (۱۳۹۱). «نگاهی به تاریخچه عراق»، **باشگاه خبرنگاران** : (<http://www.ghatreh.com/news/nn10829909>).
- ۱۱) پشنگ، اردشیر (۱۳۹۱). «بررسی روابط اقتصادی و اجتماعی میان ج.ا.ایران و حکومت اقلیم کردستان عراق (بخش دوم)»، **پایگاه مرکز بین‌المللی مطالعات صلح** (<http://peace-ipsc.org/fa>).
- ۱۲) تیشه‌یار، ماندانا و ظهیری‌نژاد، مهناز (۱۳۸۴). **سیاست خارجی عراق؛ بررسی نقش جغرافیای سیاسی عراق در روابط با همسایگان**، تهران: ناشر مولف، چاپ اول.

- ۱۳) جعفری ولدانی، اصغر (۱۳۸۸). **چالش‌ها و منازعات در خاورمیانه**، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- ۱۴) دوئرتی، جیمز و رابرت فالتزگراف (۱۳۸۴). **نظریه‌های متعارض در روابط بین‌الملل**، ترجمه وحید بزرگی و علیرضا طیب، تهران: نشر قومس، چاپ چهارم.
- ۱۵) رابرتسون، دیوید (۱۳۷۵). **فرهنگ سیاسی معاصر**، ترجمه عزیز کیاوند، تهران: نشر البرز.
- ۱۶) سید آقا بنی هاشمی، سعید (۱۳۹۳). کلاس درس کاربرد نظریه‌ها در علوم سیاسی و روابط بین الملل، دانشگاه تربیت مدرس، سامانه آموزش مجازی درسا
<http://www.darsa.ir/course/index.php?categoryid=1>
- ۱۷) عبدلی، قهرمان (۱۳۸۶). نظریه بازی‌ها و کاربردهای آن، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- ۱۸) کریستنسن، آرتور (۱۳۸۲). **ایران در زمان ساسانیان**، ترجمه رشید یاسمی، تهران: صدای معاصر، چاپ سوم.
- ۱۹) مار، فب (۱۳۸۳). «سنی‌ها جمعیتی یکدست نیستند؛ مصاحبه با فب مار؛ عضو شورای روابط خارجی آمریکا»، ترجمه معصومه فاضل‌نیا، **همشهری دیپلماتیک**.
- ۲۰) محمدی ملایری، محمد (۱۳۷۵). **تاریخ و فرهنگ ایران در دوره انتقال از عصر ساسانی به عصر اسلامی**، ج ۲، تهران: نشر توس.
- ۲۱) نای، جوزف (۱۳۸۹). **قدرت نرم**، ترجمه محسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران: دانشگاه امام صادق(ع)، چاپ سوم.
- ۲۲) هینبوش، ریموند و احتشامی، انوشیروان (۱۳۸۲). **سیاست خارجی کشورهای خاورمیانه**، ترجمه علی گل محمدی، تهران: پژوهشکده‌ی مطالعات راهبردی.
- 23) Carmichael, Fiona (2005). *A Guide to Game Theory*, Harlow: Pearson Education.
- 24) Galbraith, Peter w (2006), *The End of Iraq: How American Incompetence Created a War without End*. Simon & Schuster Binding.
- 25) Gates, Jeff (2009). *How Israel Wages Game Theory Warfare*, foreign policy : <http://www.foreignpolicyjournal.com/2009/08/28/how-israel-wages-game-theory-warfare/>
- 26) Hala, Fattah and Frank Caso (2009). *A brief history of Iraq*. Facts On File an imprint of InfoBase Publishing, New York.

- 27) Iraq Demographics Profile, 2012, IndexMundi: (http://www.indexmundi.com/iraq/demographics_profile.html).
- 28) Nash, John (1994). THE WORK OF JOHN NASH IN GAME THEORY, Nobel Seminar, December 8, 1994.nobelprize, available at: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/1994/nash-lecture.pdf.
- 29) Neumann, John von and Oskar Morgenstern (1944). Theory of Games and Economic Behavior, Princeton University Press; 60th Anniversary Commemorative edition (April 8, 2007).
- 30) Nye. Joseph (2010). Responding to my critics and concluding thoughts In: Soft power and U.S.A foreign policy, theoretical, historical and contemporary perspective. London and NewYork: Routledge, first published.
- 31) Simon, Reeva Spector (2004), Iraq between the two world wars, the militarist Origins of Tyranny, New York: Colombia University Press.
- 32) Sullivan, Marisa Cochrane. (2009).” Iran soft power in Iraq”. Available at: [www.irantracker.org/analysis/iran%E2%80%99s-soft power-iraq](http://www.irantracker.org/analysis/iran%E2%80%99s-soft-power-iraq).